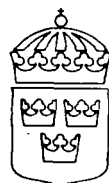

Socialutskottets yttrande

1987/88:3y

om åtgärder mot prostitution m.m.

SoU
1987/88:3 y

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över ett antal motioner som rör vissa frågor om prostitution. Det gäller motionerna Ju616 av Margareta Persson m.fl. (s), Ju617 av Rosa Östh m.fl. (c), Ju619 av Gunilla André (c), Ju620 av Charlotte Branting m.fl. (fp) och Ju639 av Lars Werner m.fl. (vpk), i vilka begärs en kriminalisering av kundens förfarande i en prostitutionsförbindelse, motion Ju605 av Bengt Harding Olson (fp), vari yrkas effektivare åtgärder mot ungdomsprostitutionen, samt motion Ju817 av Margareta Persson m.fl. (s, m, fp, c och vpk) med yrkande att ett verksamt förbud mot pornografisk föreställning skall stadgas.

Socialutskottet har i ärendet hållit en hearing för att få en aktuell bild av framför allt gatuprostitutionen. Till hearingen inbjöds även justitieutskottet. I hearingen deltog socialarbetare från prostitutionsgrupperna i Stockholm, Göteborg och Malmö, företrädare för polismyndigheten i Stockholm samt en forskare.

Utskottet

Bakgrund

Det finns inte några officiella uppgifter om prostitutionens omfattning i Sverige i dag eller om de inblandade personerna. Genom det kartläggningsarbete som utfördes av prostitutionsutredningen (S 1977:01) finns emellertid uppgifter i dessa hänseenden som avser åren 1980-1981. De uppgifter som framkommit på senare tid, bl.a. vid utskottets hearing, tyder på att förhållandena i dag ganska väl överensstämmer med dem vid början av 1980-talet.

Prostitutionsutredningen beräknade (Prostitutionen i Sverige, SOU 1981:71 s. 67 f.) att under 1980 ungefär 1 000 kvinnor var verksamma som gatuprostituerade i Sverige. Dessutom fanns cirka 500 kvinnor på massageinstitut/poseringsateljéer och högst 100 som prostituerade på sexklubbar. Omfattningen av hotell- och restaurangprostitutionen samt call girl-verksamheten ansågs mycket svårbedömd, men utredningen uppskattade att några hundra kvinnor var verksamma på dessa områden. Sammanlagt bedömdes

således ungefär 2 000 kvinnor vara verksamma som prostituerade under 1980.

SoU 1987/88:3 y

Utredningen uppskattade vidare antalet kunder till omkring 100 000 män, dvs. i genomsnitt 50 olika kunder per prostituerad.

Uppgifter om kvinnor och män i prostitutionen 1980

Gatuprostitution förekom som ett permanent inslag i gatubilden i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping. Massageinstitut fanns spridda i de större städerna i Mellan- och Sydsverige. Sexklubbar förekom i Stockholm och Göteborg samt i ytterligare fyra städer i landets södra delar, dock ej i Malmö.

Genomsnittsåldern varierade mellan kvinnor i olika prostitutionsformer. De gatuprostituerade var yngst, genomsnittsåldern låg mellan 23 och 24 år och ungefär 75 % befann sig i åldersintervallet 18-29 år. Andelen underåriga, dvs. yngre än 18 år, var mindre än fem procent och andelen under 15 år mindre än en procent.

Om dessa de yngsta kvinnorna kunde man vidare konstatera att de genomgående hade en problematisk bakgrund, s.k. flickhemsklientel, och att de hade en väsentligt lägre frekvens på sin prostitution än genomsnittet av gruppen.

Gruppen med den högsta genomsnittsåldern var de prostituerade på massageinstituten och poseringsateljéerna där genomsnittsåldern låg vid 35 år. Underåriga förekom inte alls.

Mellan dessa båda "ytterligheter" fanns de prostituerade på sexklubbar och de s.k. lyxprostituerade. Tillgängliga uppgifter pekade på att dessa kvinnor i regel var mellan 25 och 30 år.

Bland de gatuprostituerade fanns en påtaglig överrepresentation av utländska kvinnor; ca 25 % var utländska medborgare. Den största gruppen bland dessa utgjordes av kvinnor från Finland. De utländska kvinnorna var klart mindre representerade inom de andra prostitutionsformerna, men de var fortfarande överrepresenterade jämfört med deras andel av totalbefolkningen.

En betydande andel av de gatuprostituerade hade känd brottsbelastning, i en del fall var denna belastning grov. De vanligaste registrerade brotten var narkotikabrott och stölder. Brottsbelastningen för kvinnorna inom de andra prostitutionsformerna var väsentligt lägre än för de gatuprostituerade men högre än för den kvinnliga normalbefolkningen. Brottsbilden överensstämde relativt väl med de gatuprostituerades med det viktiga undantaget att inslaget av narkotikabrottslighet var ytterst ringa.

Utredningen gjorde även försök att kartlägga missbrukssituationen bland de prostituerade. I gruppen av identifierade gatuprostituerade i Stockholm ansågs andelen narkotikamissbrukare (inkl. blandmissbrukare) vara 25 % och andelen alkoholmissbrukare (inkl. blandmissbrukare) kring 10 %. I Göteborg ansågs andelen alkoholmissbrukare vara upp mot 20 %, medan andelen narkotikamissbrukare låg kring 15 %. Även bland de gatuprostituerade i Norrköping (totalt ca 30 stycken) utgjorde missbrukarna en stor grupp, där ungefär 25 % bedömdes vara narkotikamissbrukare och ungefär

15 % alkoholmissbrukare. Då det gällde Malmö var förhållandena 1980 annorlunda än i övriga landet. De åtgärder som vidtagits av polis och socialarbetare från mitten av 1970-talet hade medfört att inslaget av icke-missbrukare och tillfällighetsprostituerade hade minskat kraftigt. Företrädare för det dåvarande prostitutionsprojektet i Malmö ansåg att de kvarvarande gatuprostituerade kunde hänföras till endera av två grupper. Den största gruppen, ett 25-tal kvinnor, utgjordes av narkotikamissbrukare. Det var genomgående kvinnor i 20-årsåldern från den "typiska" missbrukargruppen med bl.a. mycket hög brottslighet. Dessutom fanns ett halvdu-sin äldre kvinnor, 30 år och äldre, som var alkoholmissbrukare, vilka också de hade hög registrerad brottslighet. – Angående det s.k. Malmöprojektet kan anmärkas att social verksamhet bland Malmös prostituerade bedrevs i projektform under åren 1977-1980. Projektet innebar dels socialt/kurativt arbete i delvis okonventionella former, dels sociologisk forskning i anslutning till fältarbetet. Projektet genomfördes med stöd av statliga bidrag.

Bland kvinnorna i de andra prostitutionsformerna bedömdes såväl andelen narkotikamissbrukare som alkoholmissbrukare vara högst några procent.

Till skillnad från gruppen prostituerade bedömdes kunderna i stort sett bestå av ett urval män som i vart fall i statistiska bemärkelser liknar den manliga normalbefolkningen.

Data om kända kunder inom gatuprostitutionen och prostitutionen på massageinstitut och poseringsateljéer i ett material från Stockholm visade bl.a. följande.

Vad gällde kundernas ålder var de yngre kunderna i klar minoritet och underrepresenterade i förhållande till sin andel av normalbefolkningen. Ca två tredjedelar var 35 år eller äldre. Gruppen 30-49 år var kraftigt överrepresenterad (59 %).

Andelen gifta utgjorde ca 30 %. Andelen gifta eller sammanboende ansågs dock väl överstiga 40 % och svara relativt väl mot samma andel för normalbefolkningen i dessa åldrar i området. Skattningar av andelen med barn gav motsvarande resultat.

Vad gällde inkomstfördelningen hade ca hälften av kunderna en taxerad inkomst på minst 50 000 kr. per år, medan ca 10 % hade en inkomst som översteg 100 000 kr. per år (under 1978).

En förhållandevis stor andel av de prostituerades kunder tycktes komma från en annan ort än den där själva prostitutionskontakten genomfördes. I Stockholmsmaterialet var 30 % av kunderna bosatta inom Stockholms kommun och en motsvarande andel i grannkommunerna, medan den resterande andelen kom från andra områden, företrädesvis i mellersta och södra Sverige.

Andelen utländska medborgare var högre än förväntat. Inemot 20 % av kunderna på gatan och massageinstituten i Stockholm var utländska medborgare. Fördelningen av dessa på hemland följde relativt väl sammansättningen av den utländska befolkningen i området, möjligen med viss överrepresentation för kunder från länderna kring Medelhavet.

Överrepresenterad var också gruppen med känd brottsbelastning. Ca 20 % förekom i det s.k. polisregistret. I regel gällde det smärre förseelser som trafikbrott och liknande, men några procent av gruppen hade en mer

omfattande och grövre belastning.

Dessa data från Stockholm fick också starkt stöd i andra material om prostituerades kunder, bl.a. i undersökningar från Malmö. Den sammanfattande tolkningen av dem var att kunderna sannolikt utgjordes av två grupper – dels en absolut majoritet som i statistiska termer var typiska "Medelssvensson", dels en mindre grupp av ensamstående män, ofta av utländsk härkomst och med en högre andel av kriminellt belastade personer.

Vissa uppgifter om dagens gatuprostitution

Liksom 1980 förekommer gatuprostitution i dag i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping. I samtliga dessa städer finns inom socialtjänsten prostitutionsgrupper, som bedriver uppsökande verksamhet bland de prostituerade kvinnorna. Antalet gatuprostituerade kvinnor under ett år bedöms i Stockholm vara 500-600, i Göteborg omkring 500, i Malmö ca 250 och i Norrköping 75-100.

Fortfarande förekommer prostitution i olika lokaler såsom massageinstitut och ateljéer, men denna typ av prostitution bedöms ha minskat på senare år.

De kvinnor som förekommer i gatuprostitutionen kommer ofta från s.k. multiproblemfamiljer och är otrygga och splittrade. De har likaså ofta en bristfällig skolgång bakom sig och saknar i många fall yrkesutbildning och arbetslivserfarenhet. Deras motiv för att delta i prostitutionen är behovet att skaffa pengar som sedan används för att köpa trygghet och status eller tillgodose missbruksbehov.

Vid utskottets hearing framförde socialarbetare i Göteborg som sin uppfattning att det i stor utsträckning var samma kvinnor som ägnade sig åt prostitution i olika former. Det skulle alltså snarare röra sig om olika prostitutionstillfällen än om olika grupper av prostituerade.

Andelen intravenösa narkotikamissbrukare bedöms i Stockholm vara omkring 15 % och i Malmö ca 20 % av de gatuprostituerade. I Göteborg är situationen traditionellt en annan med mycket få intravenösa missbrukare bland de prostituerade. Däremot bedöms ca 20 % av kvinnorna vara alkoholiserade. Även i Norrköping finns ett tämligen stort inslag av alkohol- eller blandmissbrukare bland de prostituerade kvinnorna.

I Stockholm och Malmö finns ett litet antal HIV-smittade prostituerade. Dessa kvinnor är alla grava intravenösa missbrukare som blivit smittade genom sitt missbruk. Såvitt känt förekommer inga HIV-smittade prostituerade i Göteborg eller Norrköping.

Antalet kunder i prostitutionen bedöms även nu vara 100 000 per år, vilket motsvarar 3-4 % av den manliga svenska befolkningen. Sven-Axel Månsson – den svenske forskare som på senare år ägnat sig åt forskning avseende männen i prostitutionen – bedömer att runt 10 % av den nu levande svenska manliga befolkningen har haft prostitutionskontakter i Sverige. Männen skiljer sig inte från vanliga svenska män, men kan grovt delas upp i två grupper, dels en grupp vaneköpare som omfattar mindre än 20 % av hela gruppen män, dels resten som kan kallas tillfällesköpare. Motiven för de män som söker kontakt med prostituerade kvinnor torde enligt Månsson i huvudsak vara att finna inom tre områden, nämligen 1) Nyfikenhet- önskan

om sexuell variation och kravlöshet. I denna grupp finns sannolikt många av de tillfällesköpande männen. 2) Kontaktsvårigheter och ensamhet. I denna grupp torde en stor del av vaneköparna kunna återfinnas. 3) Samlevnadsproblem.

SoU 1987/88:3 y

Gällande bestämmelser

Brottsbalken. Det är inte straffbart att mot ersättning tillhandahålla sexuella tjänster och inte heller annat än undantagsvis straffbart att skaffa sig sådana tjänster. Ett sådant undantag föreligger då den prostituerade är under 18 år. Enligt 6 kap. 10 § brottsbalken (BrB) är det straffbart som förförelse av ungdom att genom ersättning skaffa eller försöka skaffa sig tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under 18 år. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Ett annat undantag är att utnyttja att den prostituerade befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. Det kan då vara fråga om sexuellt utnyttjande enligt 6 kap. 3 § BrB. Straffet för sexuellt utnyttjande är fängelse i högst fyra år. Brottet koppleri, 6 kap. 8 § BrB, har liksom stadgandet om förförelse av ungdom direkt till syfte att motverka prostitution. För koppleri straffas den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att annan har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Straffet för koppleri är fängelse i högst fyra år. För grovt brott är straffet fängelse i lägst två och högst sex år. I 6 kap. 11 § BrB stadgas att ansvar, som i kapitlet är föreskrivet för gärning som begås mot någon under viss ålder, skall ådömas även den som inte insåg men hade skälig anledning anta att den andre ej uppnått sådan ålder.

Allmänna ordningsstadgan. Enligt 10 § allmänna ordningsstadgan (1956:617) är det förbjudet att anordna offentlig pornografisk föreställning, och den som bryter mot detta förbud kan enligt 29 § första stycket 1 dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Socialtjänstlagen. Enligt socialtjänstlagen (1980:620) åligger det kommunen att ansvara för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Enligt särskilda bestämmelser i lagen åläggs socialnämnden ett särskilt ansvar för bl.a. barn och ungdom och människor med missbruksproblem. Socialtjänstens medel kan sammanföras till tre huvudgrupper: strukturerade insatser, som syftar till en god samhällsmiljö, allmänt inriktade insatser, varmed åsyftas generellt utformade sociala tjänster inom exempelvis barnomsorgen och äldreomsorgen, samt individuellt inriktade insatser, som avser sociala tjänster direkt anpassade till den enskilda individens behov. Individuella insatser enligt socialtjänstlagen förutsätter samtycke av den enskilde.

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. I 1 § LVU (1980:621) stadgas att den som är under 18 år och som inte kan ges behövlig vård med samtycke under vissa förutsättningar skall beredas vård med stöd av lagen. Vård kan även i vissa fall beredas den som fyllt 18 men inte 20 år. Grund för ingripande med stöd av lagen är bl.a. att den unge utsätter sig för allvarlig fara när det gäller hälsa eller utveckling genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat därmed jämförbart beteende. Som exempel på det senare nämndes i propositionen (prop. 1979/80:1) prostitution.

Lagen om vård av missbrukare i vissa fall, LVM. Om någon till följd av fortgående missbruk av alkohol eller narkotika är i trängande behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen eller annan lag, kan han under vissa förutsättningar oberoende av eget samtycke beredas vård med stöd av LVM. Härför krävs att den enskilde till följd av missbruket utsätter sin hälsa för allvarlig fara eller kan befaras komma att skada sig själv eller någon närstående, 1 och 2 §§ LVM (1981:1243). Vårdtiden är begränsad till högst två månader, undantagsvis upp till fyra månader (7 § resp. 16 §).

Smittskyddslagen. Enligt 6 § smittskyddskungörelsen (1968:234) är bl.a. infektion av HIV-virus och sjukdomen AIDS att hänföra till venerisk sjukdom, på vilken smittskyddslagen (1968:231) är tillämplig. Enligt 12 § smittskyddslagen är den som har anledning antaga att han lider av venerisk sjukdom skyldig att söka läkare och underkasta sig den undersökning och behandling som behövs. Om det finns grundad anledning befara att någon skall sprida venerisk sjukdom kan länsrätten besluta om tvångsintagning på sjukhus, där vederbörande kan kvarhållas och ges nödvändig vård till dess grundad anledning att befara smittspridning inte längre föreligger (14 och 16 §§). En intagen som är missbrukare av narkotika kan, om han själv medger det, i stället överföras till en institution där han kan få lämplig vård och behandling för sitt missbruk (SFS 1986:1406).

Kriminalisering av kundernas förfarande

Motioner

Frågan om en kriminalisering av kundernas förfarande i ett prostitutionsförhållande tas upp i fem motioner. I flera av motionerna framhålls att bakom prostitutionen finns kvinnoförtryck och kvinnoförakt samt ett kommersialisering av sexualiteten som motverkar strävandena om jämställdhet mellan män och kvinnor. Vidare påpekas i vissa motioner att en kriminalisering av mannens handlande skulle kunna bidra till att minska spridningen av HIV-viruset och sjukdomen AIDS. I motionerna anförts att om kunderna i prostitutionsförhållandena kriminaliseras skulle med all sannolikhet prostitutionen minska, då den största delen av männen utgörs av vanliga män som inte skulle vilja riskera sin normala tillvaro genom att bli upptäckta och kanske lagförda för en prostitutionskontakt. Den kanske viktigaste effekten av en kriminalisering skulle dock enligt vissa motionärer vara att den blir ett sätt att påverka mäns kvinnoinställning på sikt.

Tidigare riksdagsbehandling

Justitieutskottet har behandlat frågan om kriminalisering av prostitutionen vid flera tillfällen, senast våren 1986, och därvid avstyrkt motioner i vilka föreslagits att kundernas handlande skulle kriminaliseras. Skäl för avstyrkandena har varit bl.a. att det enligt utskottets mening inte i första hand är åtgärder av straffrättslig karaktär som skulle vidtas utan åtgärder på det sociala planet, vilka skulle kunna motverkas av en kriminalisering. I

straffrättsligt hänseende borde man enligt justitieutskottet rikta in sig mot de personer som tjänar pengar på andras prostitution.

Socialutskottet behandlade bl.a. vid förra riksmötet motioner som gällde sociala åtgärder mot prostitution (SoU 1986/87:22 s.27 f). Utskottet anförde då bl.a. att det enligt socialtjänstlagen (1980:620) åligger kommunen att ansvara för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. I detta ligger, framhöll utskottet, att socialtjänsten genom sociala insatser skall förebygga att kvinnor drivs till prostitution och hjälpa dem som är prostituerade att komma ur sin situation.

Utskottets överväganden

Prostitution som företeelse strider mot vårt samhälles grundläggande syn att varje människa har lika värde. Att köpa en sexuell förbindelse med en prostituerad innebär enligt utskottets mening alltid att utnyttja och förnedra en annan människa. Prostitutionen kan därför aldrig accepteras i samhället.

I debatten behandlas prostitutionen ofta som en kvinno- och jämställdhetsfråga och intresset koncentreras till de inblandade kvinnorna.

Utskottet konstaterar att antalet kvinnor i prostitutionen är ungefär 2 000, medan antalet män förmodas vara upp emot 100 000. Prostitutionen är därför också i hög grad en mansfråga. De åtgärder samhället vill vidta bör följaktligen i stor utsträckning riktas till männen.

Utskottet vill understryka att detta synsätt givetvis inte innebär att det är möjligt att bortse från de prostituerade kvinnornas problem eller från de sociala förhållanden som leder till att vissa kvinnor går in i prostitutionsverksamhet.

En väl fungerande social verksamhet bland de prostituerade har visat sig ge tämligen goda resultat när det gäller att få icke missbrukande kvinnor att upphöra med prostitution. Utskottet noterar i denna del att särskilda prostitutionsgrupper skapats inom socialförvaltningarna i fyra kommuner. En verksamhet av den typ som dessa grupper bedriver med aktivt uppsökande av de prostituerade kvinnorna i deras miljöer, då man försöker motivera kvinnan att lämna verksamheten, följt av erbjudanden om hjälp i olika former för att skapa en annorlunda tillvaro, är enligt utskottets mening oundgängligen nödvändig för att hjälpa de kvinnor som redan finns i prostitutionen.

Också då det gäller missbrukande prostituerade kan sociala insatser ge goda effekter. Insatserna måste emellertid i första hand inriktas på att bryta missbruket. En omfattande verksamhet med sådan inriktning bedrivs också numera bland de prostituerade, delvis med stöd av medel som har anslagits för bekämpningen av AIDS. Utskottet vill i detta sammanhang understryka vikten av att de kvinnor som här är aktuella erbjuds goda behandlingsmöjligheter. Utskottet har tidigare (SoU 1986/87:22 s. 27) framhållit att behovet av särskilda behandlingsmöjligheter för kvinnliga missbrukare måste uppmärksammas.

En annan viktig fråga gäller utbildningens roll. Som nämndes ovan saknar många kvinnor i prostitutionen utbildning och yrkeserfarenhet. Det är väsentligt att skolan särskilt uppmärksammar flickor med problembakgrund

så att de inte avslutar skolgången i förtid eller avslutar den med mycket svaga resultat.

SoU 1987/88:3 y

Männens efterfrågan är, som utskottet anförde inledningsvis, att se som den drivande kraften i könshandeln. Enligt motionärerna kan denna efterfrågan mest effektivt minskas genom att mannens förfarande i prostitutionrelationen kriminaliseras.

Ett förbud mot köpta könsförbindelser skulle enligt motionärerna göra klart för de prostituerade kunder att prostitution är en verksamhet som samhället finner förkastlig. Riskerna för att köparnas beteende genom polis- och andra ingripanden blir känt för familjen, i umgängeskretsen och bland arbetskamrater skulle öka. Detta skulle säkerligen vara en starkt avhållande faktor för en mycket stor del av köparna. Propagandan i "herrtidningar" för verksamheten skulle förhoppningsvis minska om köparen gjorde sig skyldig till ett brott.

Utskottet vill ånyo understryka att prostitution inte kan accepteras i samhället. De argument som anförs för att kriminalisera männens beteende har en viss bärkraft. – En kriminalisering av mannens handlande i en prostitutionsförbindelse reser emellertid som framhållits vid tidigare behandling av frågan i riksdagen problem av skilda slag. En svårighet är sålunda att definiera den straffbelagda handlingen. Att bevisa ett sådant brott kan också vara svårt. Den straffbelagda handlingen bygger i normalfallet på en uppgörelse mellan två parter där ingendera har något intresse av att avslöja att ett brott begåtts.

Utskottet vill här också ta tillfället i akt att kommentera en då och då förekommande bedömning att 70 % av männen i prostitutionen skulle försvinna om kundens agerande kriminaliserades. Denna uppgift saknar såvitt utskottet kunnat inhämta stöd i den vetenskapliga forskningen.

Socialutskottet vill vidare framhålla att en kriminalisering av kundernas förfarande skulle kunna få negativa effekter även för de inblandade kvinnorna. Eftersom kunderna kan beräknas bli än mer måna om att inte synas, finns en uppenbar risk att verksamheten i större utsträckning skulle drivas "under jorden", vilket skulle försvåra socialtjänstens arbete bland kvinnorna. Detta vore särskilt allvarligt med hänsyn till att många av kvinnorna har grava missbruksproblem och är i behov av vård. Det finns ett samband mellan narkotikamissbruk och prostitution och insatserna på dessa båda områden måste samordnas. Vidare skulle det bli svårare att nå de i prostitutionen inblandade männen med sociala insatser.

Socialutskottet vill slutligen understryka att prostitutionen i ett bredare perspektiv har ett nära samband med de sociala förhållandena och med könsrollerna i samhället. Enligt utskottets uppfattning är det därför i första hand med socialpolitiska och inte med kriminalpolitiska medel som verksamheten bör bekämpas. Socialutskottet avstyrker således bifall till de nu behandlade motionerna.

För att åstadkomma en attitydförändring till kvinnor och sexualitet och därmed undanröja grunden för prostitutionen krävs emellertid ett målmedvetet långsiktigt arbete. Frågor om prostitution bör sålunda tas upp bl.a. inom ramen för skolans sex- och samlevnadsundervisning. Den information som ges under värnpliktsutbildningen om riskerna för HIV-smitta och om

andra sexuell överförbara sjukdomar bör enligt utskottets mening fördjupas till att även avse information och diskussion om könsroller, sexualitet och samlevnad samt prostitution.

Utskottet har ovan framfört som sin uppfattning att en aktivt uppsökande verksamhet inom ramen för socialtjänsten är oundgängligen nödvändig för att hjälpa de kvinnor som finns i prostitutionen. Utskottet vill ånyo understryka detta. Det är viktigt att en sådan verksamhet också riktar sig till de män som söker sig till prostituerade. Män som av nyfikenhet vänder sig till prostituerade borde kunna förstå och påverkas av information om prostitutionens verklighet och mekanismer liksom om riskerna för HIV-smitta. För de män vars beteende bottnar i mera djupgående problem bör det också finnas olika former av stöd, t.ex. genom mansjourer och familjerådgivningsbyråer.

Det åvilar visserligen kommunerna att genom sin socialtjänst svara för att alla som vistas där får det stöd och den hjälp de behöver. Utskottet anser det emellertid angeläget att stimulera till uppbyggnaden av en kontinuerlig prostitutionsförebyggande verksamhet, t. ex. genom bidrag till utvecklingsarbete på området. Regeringen bör överväga möjligheterna att stödja uppbyggnaden av en sådan verksamhet. Detta bör ges regeringen till känna.

Förbud mot pornografisk föreställning

Motion

I motion Ju817 av Margareta Persson m.fl. (s, m, fp, c och vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om en sådan ändring av allmänna ordningsstadgan att ett verksamt förbud mot pornografisk föreställning stadgas. Motionärerna anför att den verksamhet som i dag bedrivs på sexklubbarna uppenbart torde strida mot det förbud mot offentliga pornografiska föreställningar som år 1982 infördes i allmänna ordningsstadgan. En verksamhet där ofta mycket unga kvinnor arbetar i en ytterst destruktiv miljö som klart främjar prostitution, fortsätter trots nuvarande förbud. Motionärerna anser därför att en lagändring måste göras så att omedelbara ingripanden kan ske.

Tidigare riksdagsbehandling

Genom en ändring i allmänna ordningsstadgan (1956:617) år 1982 är det enligt 10 § förbudet att anordna offentlig pornografisk föreställning, och den som bryter mot detta förbud kan enligt 29 § första stycket 1 dömas till böter eller fängelse.

Socialutskottet uttalade i betänkandet SoU 1986/87:30 angående socialtjänstens insatser för unga flickor i pornografisk verksamhet bl.a. att det är angeläget att det inom ramen för socialtjänsten fortlöpande bedrivs en uppsökande verksamhet i syfte att få bort ungdomar från porrklubbsmiljöerna. Utskottet fann det vidare angeläget att de sociala myndigheterna samarbetar i denna fråga med polis- och åklagarmyndigheterna, som har att bevaka efterlevnaden av förbudet mot offentliga pornografiska föreställningar. Då det särskilt gällde möjligheterna att ingripa mot unga flickor i den

pornografiska verksamheten yttrade utskottet slutligen att regeringen i det fortsatta beredningsarbetet bör ägna särskild uppmärksamhet åt socialtjänstens möjligheter att agera i de fall ungdomar i åldrarna 18-20 år engageras i pornografisk verksamhet av här aktuellt slag.

Utskottets överväganden

Riksdagen beslutade år 1973 att offentlig pornografisk föreställning skulle jämföras med sådana offentliga föreställningar för vilkas anordnande det då krävdes särskilt tillstånd av polismyndigheten, t.ex. cirkusföreställning och tivoli. Det klargjordes att personer under 18 år inte fick medverka vid sådana föreställningar. Genom en särskild föreskrift slogs vidare fast att det vid sådan föreställning inte fick förekomma "förråande eller sadistiska beteenden". Med pornografisk föreställning skulle förstås "föreställning vid vilken sexuella situationer eller händelseförlopp framställs på ett ohöjlt och utmanande sätt".

Genom riksdagens beslut 1982 förbjöds offentliga pornografiska föreställningar med den innebörd av begreppet som angivits ovan. Någon särskild åldersgräns ansågs därför inte längre behövlig. I den mån någon anordnar en offentlig tillställning som har ett sådant innehåll har polisen rätt att upplösa tillställningen och anordnaren kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att enligt 9 § andra stycket allmänna ordningsstadgan också en tillställning, till vilken tillträde är beroende av medlemskap i viss förening eller av inbjudan, skall anses som offentlig om tillställningen uppenbarligen utgör del av rörelse, som föreningen eller inbjudare driver uteslutande eller väsentligen för anordnande av dylika tillställningar, eller vilken eljest, såsom med avseende å omfattningen av den krets som äger tillträde eller de villkor under vilka tillträde lämnas, är att jämföras med tillställning till vilken allmänheten har tillträde.

Utskottet har tidigare (SoU 1986/87:30 s. 20) framfört åsikten att unga flickor som yrkesmässigt arbetar inom verksamhet som pornografisk föreställning och liknande riskerar hela sin framtid, varför det är angeläget att det inom ramen för socialtjänsten fortlöpande bedrivs en uppsökande verksamhet i syfte att få bort ungdomar från de aktuella miljöerna.

Utskottet har vidare (SoU 1986/87:30 s.20) understrukt hur angeläget det är att de sociala myndigheterna samarbetar med polis- och åklagarmyndigheter för att genom uppsökande verksamhet motivera unga kvinnor att lämna verksamheten på sexklubbarna. Enligt utskottets mening bör detta samarbete även kunna resultera i att de myndigheter som har att övervaka efterlevnaden av förbudet mot offentlig pornografisk föreställning fullgör sina uppgifter på ett mera effektivt sätt.

Som framgått ovan anses som pornografisk föreställning en "föreställning vid vilken sexuella situationer eller händelseförlopp framställs på ett ohöjlt och utmanande sätt". Mot en sådan föreställning kan alltså myndigheterna ingripa. Vad som skall anses falla under denna beskrivning är en tolkningsfråga.

Motionärerna pekar emellertid bl.a. på sådana verksamheter som att unga

flickor poserar och har kroppskontakter med männen. Motionärerna finner det uppenbart att denna miljö främjar prostitution och anser att lagstiftningen måste skärpas så att omedelbara ingripanden blir möjliga.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att sådan verksamhet som beskrivits i motionen är destruktiv för alla inblandade parter och saknar berättigande. Det är tveksamt om nuvarande bestämmelser i allmänna ordningsstadgan ger tillräckligt utrymme för att ingripa i här aktuella fall. Socialutskottet anser därför att det finns skäl att se över gällande bestämmelser så att det skapas mer effektiva möjligheter att förhindra bl.a. sådana verksamheter som tas upp i motionen. Detta bör ges regeringen till känna.

Åtgärder mot ungdomsprostitution

Motion

I motion Ju605 av Bengt Harding Olson (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning av brottsbalken 6 kap. 8 § (numera 10 §) för effektivisering av kriminaliseringen av ungdomsprostitutionen. Motionären påpekar att stadgandet om förförelse av ungdom i 6 kap. 8 § (10 §) nästan aldrig tillämpas trots att ingen oenighet råder om stadgandets berättigande. Skälen till detta är bl.a. svårigheter att tillämpa lagrummet, otillräckliga polisiära resurser och bristande intresse för brottstypen. Enligt motionären bör frågan om varför stadgandet så sällan tillämpas utredas genom en kartläggning av regelns tillämpning och en inventering av problem och hinder vid regeltillämpningen. Därefter borde enligt motionären förslag kunna ges om vilka förändringar som skall vidtas för att en effektivisering av regeln skall uppnås.

Tidigare riksdagsbehandling

Regeln om förförelse av ungdom infördes vid brottsbalkens tillkomst för att ge unga ett ökat skydd mot att dras in i prostitution. Justitieutskottet avstyrkte hösten 1985 en motion som tog sikte på bestämmelsen om förförelse av ungdom och yttrade bl.a. att av större betydelse än den rent kriminalpolitiska frågan om beivrande av brott mot stadgandet är det sociala problem som prostitutionen bland ungdom utgör. Justitieutskottet ansåg det vara särskilt angeläget att sätta in kraftfulla åtgärder för att i första hand hindra att de unga ger sig in i verksamheten.

Utskottets överväganden

Socialtjänsten har som tidigare nämnts (s.5) bl.a. till uppgift att skapa en god samhällsmiljö och har dessutom ett särskilt ansvar för barn och ungdom. Här ligger bl.a. att med förebyggande insatser motverka olika former av prostitution. Detta gäller givetvis i särskilt hög grad i fråga om ungdomar under 18 år. Utskottet vill dessutom erinra om att ingripande kan ske med stöd av LVU, om den unga utsätter sig för allvarlig fara genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat därmed jämförbart beteende, varmed bl.a. avses prostitution.

Som påpekats tidigare är det dock aldrig straffbart att prostituera sig. Det är däremot straffbart för en köpare att genom ersättning skaffa eller försöka skaffa sig tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under 18 år. För att ansvar skall kunna inträda krävs dock att kunden hade skälig anledning anta att den andra parten inte hade uppnått 18 års ålder.

Ett skäl till att det nu aktuella stadgandet så sällan utnyttjas kan enligt utskottets förmodan vara att åklagaren drar sig för att hävda att kunden hade skälig anledning anta att en utnyttjad var under 18 år i de fall kunden själv förnekar att han insett detta. Utskottet vill inte heller bestrida att det i vissa fall kan vara svårt att avgöra en ung flickas eller pojkes ålder. Mot denna bakgrund vore det inte orimligt att konstruera här aktuella gärningsbeskrivningar så att det åligger den som avser att ha sexuellt umgänge med en ung person att förvissa sig om att den unge uppnått den minimiålder som angetts i resp. straffbud. Socialutskottet anser att denna fråga bör bli föremål för överväganden och förordar att riksdagen ger regeringen detta till känna.

Stockholm den 9 februari 1988

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), John Johnsson (s), Kjell Nilsson (s), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Aina Westin (s), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Claes Rensfeldt (s) och Karin Falkmer (m).

Avvikande meningar

Kriminalisering av kundernas förfarande

1. Ulla Tillander (c), Per Arne Aglert (fp), Rosa Östh (c) och Inga Lantz (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Ett förbud" och slutar med "behandlade motionerna." bort ha följande lydelse:

Enligt socialutskottets mening kan således prostitutionen inte accepteras i samhället. Utskottet konstaterar att de värdefulla insatser som görs bland de prostituerade kvinnorna av socialarbetarna i de beskrivna prostitutionsgrupperna inte räcker för att förhindra att prostitutionen fortlever. För att effektivt hindra prostitution måste samhället enligt utskottets mening bekämpa drivkraften i prostitutionen, d.v.s. männens efterfrågan. Samhället kan välja att ingripa med socialpolitiska eller kriminalpolitiska medel. Sociala insatser mot männen är enligt utskottets mening inte ett tillräckligt verksamt sätt att förmå männen att sluta att köpa könsförbindelser. Sådana insatser torde dock vara ett värdefullt komplement till andra insatser, och utskottet återkommer i det följande till detta. Enligt utskottets uppfattning

skulle däremot risken för att mannens beteende genom polis- och andra ingripanden blir känt vara en starkt avhållande faktor för en mycket stor del av de män som nu köper könsförbindelser. Enligt utskottets mening bör därför kundernas förfarande i prostitutionen kriminaliseras. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning. Utskottet förordar att riksdagen med anledning av motionerna Ju616 (s), Ju617 (c), Ju619 (c), Ju620 (fp) och Ju639 (vpk) ger regeringen detta till känna.

2. Blenda Littmarck, Ann-Cathrine Haglund och Karin Falkmer (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Det åvilar" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Det åvilar kommunerna att genom sin socialtjänst svara för att alla som vistas där får det stöd och den hjälp de behöver.

Innehållsförteckning

SoU 1987/88:3 y

Utskottet	1
Bakgrund	1
Uppgifter om kvinnor och män i prostitutionen 1980	2
Vissa uppgifter om dagens gatuprostitution	4
Gällande bestämmelser	5
Kriminalisering av kundernas förfarande	6
Motioner	6
Tidigare riksdagsbehandling	6
Utskottets överväganden	7
Förbud mot pornografisk föreställning	9
Motion	9
Tidigare riksdagsbehandling	9
Utskottets överväganden	10
Åtgärder mot ungdomsprostitution	11
Motion	11
Tidigare riksdagsbehandling	11
Utskottets överväganden	11
Avvikande meningar	12